

İktidar, Tahakküm ve Kafka'nın Şato'su

Power, Domination and Kafka's Castle

Yücel Karadaş*
Gaziantep Üniversitesi

Özet

Aydınlanma döneminin bireye ve onun özgürlüğüne güven duyan zihniyet yapısının ifadesi olan Aydınlanma felsefesinin önermelerinin, sanayi üretiminin yoğunlaştığı 19.yy.ın ortalarından itibaren, özellikle sınıfsal ve toplumsal tahakkümün artmasıyla giderek sönmeye başladığı görülmektedir. Modern kapitalist toplumda ortaya çıkan ve bürokratik devlet gücünün artışıyla orantılı biçimde gelişen bu tahakküm, aydınlanma ve modernliğin ilk zamanlarında öne sürülen bireyin özgürlük idealinin düşünürler tarafından tekrar sorgulanmasına yol açtı. Düşünsel alanda Marx ile belirgin bir ivme yakalayan bu sorgulama süreci Weber'in geliştirdiği bürokrasi anlayışından da beslenerek Frankfurt Okulu zamanında net bir görünüm kazandı. Franz Kafka'nın yazdığı Şato isimli eser, bu sorgulamaya edebiyat perspektifinden katkı sunmaktadır. Bunun yanında Şato, modern bürokratik tahakküm mekanizmalarının en yoğun işlediği Almanya'da yazılmış olması nedeniyle ayrıca önemlidir. Öyle ki bu romanda söz konusu tahakküm mekanizmalarının bireyler ve bireyler arası ilişkiler üzerindeki etkisi çarpıcı biçimde işlenmiştir. Bu çalışmada Aydınlanmanın birey ideali, modern zamanlarda bu ideale yöneltilmiş eleştiriler ve Kafka'nın Şato isimli eserinin Aydınlanmanın birey idealinin eleştirisindeki yeri işlenmiştir.

Kafka, Şato isimli eserinde, Weber'in rasyonellik bağlamında ele aldığı modern bürokrasi ve bunun toplum üzerindeki etkilerine farklı bir pencereden bakmaktadır. Romanın daha iyi anlaşılabilmesi için belki de çift katmanlı bir okumasının yapılması gerekmektedir. Çünkü romanın son sayfalarına kadar, modern bürokrasinin akılsallık bağlamında değil, 'saçmalık' bağlamında inşa edilmiş bir yapı olduğu düşünülür. Roman içinde yüzlerce ayrıntıyla örülmüş olan bürokratik mekanizmanın ne kırtasiyeciliğinin, ne insanlar üzerinde kurduğu tahakkümün, ne de aldığı kararların akılsal bir temeli yoktur. Romanın sonuna kadar olay örgüsünün okuyucu üzerinde bıraktığı etki böyledir. Ancak son sayfalarda yaşanan diyaloglar, bütün bu ayrıntıların, anlamsız görünen kırtasiyeciliğin, tahakkümün ve bürokrasinin aldığı kararların ardında bütün bunları birleştiren, rasyonalize eden bir kurgunun yattığı görülür. Roman boyunca 'saçmalıklardan' ve ayrıntılardan bunalan okuyucu, söz konusu diyaloglarda aslında bütün bu saçmalık ve ayrıntıların bir düzeni

---

* Gaziantep Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Şehitkamil/ Gaziantep
yucelkaradas@gmail.com

olduğunu ve en nihayetinde, bunların Şato'da simgeleşen bürokratik mekanizmaya hizmet ettiğinin farkına varır.

Anahtar Kelimeler: Modernleşme, bürokrasi, rasyonalizasyon, iktidar, tahakküm, ayrıntı

Abstract:

The propositions of the Enlightenment philosophy, which valued the individual and his/her freedom, began to lose effect in the middle of the 19th century, with the increasing dominance of the 'social' and 'class' brought about by the growing industrialization. This dominance, which was the result of the modern capitalist society and the beurocratic state power it gave rise to, drove the intellectuals and thinkers of the time to question the individual freedom ideals of the Enlightenment and the early stages of modernity. In the intellectual sphere this questioning gained speed with Marx but became most apparent in the propositions of the Frankfurt School, which showed a lean on Weber's idea of beurocratic structures of the modern state.

Franz Kafka's *The Castle* contributes to this questioning from a literary perspective. *The Castle* is also important because it was written in Germany where the mechanisms of the beurocratic dominance structures were most overt. The novel strikingly represents how these mechanisms of dominance affect the individuals and the relationships between them. This study handles the individual ideal of the Enlightenment and the criticisms directed to this ideal in the modern times, and it analyzes Kafka's *The Castle* in terms of how it takes its place among the criticisms to this ideal with a literary dimension.

In his famous work *Castle*, Kafka, evaluate the modern bureaucracy and its impact on the society in a different perspective from Weber who deal with modern society with the context of rationalization. For a better understanding of the novel, it may be necessary to make a double-layer reading of it. Because, until the last pages of the novel, it is thought that modern bureaucracy as a structure is constructed in the context of "nonsense" not "rationality". The bureucratic mechanism that woven by hundreds of details in the novel, neither its officality nor its domination built on inviduals, and its decision have no rational ground.Until the end of the novel, the plot of the novel's effect on the readers is like that. However, with the dialogues in the last pages, it is seen that behind all the details,the meaningless officiality, domination and the decisions of bureaucracy, there is a fiction that unite and rasyonalize all these factors. The reader that get bored from nonsenses and details throughout the novel, with these dialogues,realize that all these nonsenses and details have an order and they serve büreaucratic mechanism which symbolise with the *Castle*.

Keywords: Modernity, bureaucracy, rationalization, power, domination, detail

Giriş:

Max Weber'in de etkisiyle yapılan çoğu modern toplum analizinde modern toplumdaki bürokrasinin kalabalıklaşması, standardizasyonu ve rasyonelleşmesinin daha önceki toplumsal formasyonlarla kıyaslanmayacak derecede ilerlemiş olduğu ifade edilir. Ne var ki, toplumdaki bürokratikleşme ve bununla bağlantılı olarak rasyonelleşme- standardizasyonun toplumdaki bireylere özgürlük getirmedeği,

bilakis çok daha karmaşık ve incelmış tekniklere sahip tahakküm mekanizmalarıyla bireylerin özgürlüğünün ve farklılıkların baskılandığı, Frankfurt Okulu üyeleri, Marcuse ve Foucault gibi düşünürler tarafından savunulmuştur. Öyle ki, bu düşünürlerin yazıları, aydınlanma filozoflarının bireyin özgürlüğü, insan aklına duyulan sonsuz güven bağlamında ümitle beklenen ve tanımlanan modern toplumun yarattığı hayal kırıklığını da ortaya sermektedir.

Aydınlanma filozoflarının birey ve insan aklına duydukları güven, Immanuel Kant'ın 1784 tarihinde yazdığı "Aydınlanma Nedir?" isimli makalesinin ilk paragrafındaki şu ifadede cisimleşmektedir: "Aydınlanma, insanın kendi suçu ile düşmüş olduğu bir ergin olmama durumundan kurtulmasıdır. Bu ergin olmayış durumu ise, insanın kendi aklını bir başkasının kılavuzluğuna başvurmaksızın kullanamayışıdır. İşte bu ergin olmayışa insan kendi suçu ile düşmüştür; bunun nedeni de aklın kendisinde değil, fakat aklını başkasının kılavuzluğu ve yardımı olmaksızın kullanmak kararlığını ve yürekliliğini gösteremeyen insanda aranmalıdır. *Sapare aude* (bilmek ve tanımak yürekliliğini göster)! Aklını kendin kullanmak cesaretini göster! Sözü şimdi Aydınlanmanın parolası olmaktadır" (Kant, 2000: 17). Modern toplum ve kapitalizmin kaotik dönemi olan –bu kaotiklik nedeniyle bireysel özgürlüğe olanak tanıyan- 18. yüzyılın ikinci yarısı ve 19. yüzyıldan 20. yüzyıla geçişle beraber modern toplum ve kapitalizm kurumsallaşmasını tamamlamış, bu kurumsallaşmayla beraber daha önceki toplum türleriyle kıyaslanmayacak derecede ağır ve birey özgürlüğünü kısıtlayan tahakküm ve iktidar mekanizmalarını üretmiştir. 18. ve 19. yüzyılda bireyselleşme, özgürlük, aklın üstünlüğüne dair teorilerin, 20. yüzyılda ise iktidar-tahakküm, ideoloji gibi bireyin itaatinin ve özgürlük yokluğunun nedenlerini açığa çıkarmaya çalışan teorilerin revaçta olması bir rastlantı değildir.

Söz konusu açılımın edebiyatta da yansımaları olmuştur. Aydınlanma döneminin her şeye muktedir karakter tipinin en iyi yansıtıcısı olan Robinson Crouse, 20. yüzyılda kendini Kafka'nın *Şato* isimli romanında okuru bunaltacak derecede bireysel özgürlüğü ve özgünlüğü olmayan, aynılaşmış, hiçbir farklılığı olmayan insan tiplerine bırakmıştır. Bu tiplere roman karakteri ya da kahraman bile demeye değmez. Çünkü K. dışında, romandaki hiç kimsenin bir farklılığı, kendini diğerlerinden ayırtıracak bir özgünlüğü yoktur. Aydınlanma dönemi edebiyatçısı Daniel Defoe'nin yarattığı Robinson Crouse, yalnız yaşamak zorunda olduğu bir adada tek başına bir uygarlık yaratır. Ancak Kafka'nın *Şato* isimli romanındaki tipler, *Şato*'da simgeleşmiş iktidar mekanizmasının aygıtları ve bu aygıtlara karşı duyulan saygı- korku yüzünden kendi küçük dünyalarının ve düşünce kalıplarının zerre kadar dışına çıkma yeteneği-cesaretinden acizdirler. Onlar için toplumdaki her şey uyum ve huzur için vardır. Bu huzuru bozacak her eylemden kaçınılmalıdır.

Bu yazımızda Kafka'nın *Şato* isimli romanını 20. yüzyılda ortaya çıkmış modern toplumdaki iktidar ve tahakküme dair bazı yaklaşımlarla ilişkilendirerek analiz etmeye çalışacağız.

İktidar ve Tahakküm:

Kafka'nın biyografisini yazan Wagenbach, onun Almanya'da 1950'den sonra ünlendiğini söylemektedir (Wagenbach, 1997: 10). Bu bizi şaşırtmamaktadır,

çünkü Kafka 1924 yılında ölmüş olmasına rağmen onun yazılarındaki düşünce ve duygu dünyası, II. Dünya Savaşı sonrası kapitalizmin altın çağı diye tabir edilen dönemini yansıtmaktadır. Bu dönem gerçekten de modern toplum ve kapitalizm açısından bir 'altın çağ'dır. Kapitalizm I. Dünya Savaşı, 1929 Ekonomik Buhranı, II. Dünya Savaşı gibi peşpeşe gelen badirelerden sonra tam anlamıyla kurumsal bir yapıya kavuşmuştur. Max Weber'in ifade ettiği ideal tipik anlamda kapitalist sisteme ve bürokratik örgütlenmeye en çok bu dönemde yaklaşılmıştır. Ford'un fabrikada bir malın üretimini yüzlerce parçaya bölüp hiyerarşik tarzda yeniden yapılandırarak verimi maksimize etmesi olarak tanımlanabilecek Fordizmin fabrika üretiminde en etkin halde uygulanması, bu altın çağ içinde olmuştur. Fabrika üretiminde işbölümünün had safhaya varması olan Fordist sistemde üretimin verimliliği kadar rasyonalizasyonu, hesaplanabilirliği ve standardizasyonu da artmıştır. İşin parçalara bölünmesi ve hiyerarşik olarak yeniden örgütlenmesi olgusu, giderek kalabalıklaşan bürokrasi örgütlenmesinde de fabrikayla paralel gitmiştir. Parçalanma, rasyonelleşme* ve hesap kaygısı, işin inşasında ayrıntıyı ön plana çıkarmış; bu nedenle ayrıntı, modern toplumun temel dinamiklerinden biri haline gelmiştir. Foucault'un, Le Salle'nin modern toplumun arifesinde -1783'te yazdıklarından aktardıklarında bu görülmektedir: "Küçük şeyleri ihmal etmek ne kadar tehlikelidir. Benimki gibi büyük eylemlere pek yatkın olmayan bir ruh için, küçük şeylere gösterilecek sadakatin, hissedilmeyen bir gelişmeyle bizi en yüce kutsallığa çıkartabileceği çok teselli edici bir düşüncedir, çünkü küçük şeyler büyüklerini hazırlar...Küçük şeyler; ama uzun dönemde büyük azizleri bunlar meydana getirdiler! Evet, küçük şeyler; ama büyük nedenler, büyük çöşkular, büyük ateşler ve bunun sonucu olarak büyük liyakatler, büyük hazineler, büyük ödüller" (Foucault, 2000a: 56-7). Şato'da da konu bütünlüğü ayrıntılar üzerinden inşa edilmiştir ve roman yazımındaki bu teknik, modern toplumdaki ayrıntı olgusunu yansıtmak ister gibidir.

Modern toplum- kapitalizmin toplumsal ve ekonomik kurumsallaşması, beraberinde ideolojik anlamda da bir kurumsallaştırma ve durağanlaştırma getirmiştir. Aydınlanma dönemi ve 19. yüzyılın renkli ideolojik-siyasal ortamı, düşünce dünyası yerini bir tekdüzeliğe bırakmıştır. Bu süreçte gelişen ideolojik tahakküm aygıtlarıyla bireyin belirlenimi ve sistemle uyumlu bireyler yaratılmasının önu açıldığı çoğu düşünür tarafından ifade edilmiştir. Aydınlanma düşünürlerinin bireyin özgürleşmesi bağlamında tanımladıkları modern toplum, kendi içinde geliştirmiş olduğu tahakküm mekanizmalarıyla bireyleri yoğun bir belirlenimin içine sokmuştur. Marcuse'un sözüyle, kapitalizm ve fabrika üretimi, yaratmış olduğu muazzam birikime rağmen insani gelişimin önünü tıkamaktadır. Magee'nin Marcuse ile söyleşisinde Marcuse şöyle demektedir: "Her şeyden önce kapitalizmin başarıları olarak Batı uygarlığı içinde kazanılabilmemiş inanılmaz ölçülerdeki toplumsal zenginlik ve olanaklarının, gittikçe daha insanca bir yaşam kurulması için değil de, bunun önlenmesi için kullanılması" (Magee, 1979: 92). Marcuse, şunları eklemektedir: "Kapitalizmde insanların çalışmalarında kendi

* "Rasyonalizasyon, her zaman için, bireylerin amaçlarına ulaşabilmesi için araçların organizasyonudur" (Dombrowsky, 1991: 82)

bireysel, insansal yeteneklerini ve gereksinimlerini gerçekleştiremedikleri; bunun kapitalist üretim tarzının kendi yüzünden böyle olduğu ve çevresinin de, sadece ve sadece bu üretim tarzının radikal bir biçimde değiştirilmesi olduğudur” (Magee, 1979: 89). Demokrasi ve özgürlüğün gelişmiş olduğu söylenen Batı toplumlarında, iktidarın bireyler üzerindeki tahakkümünün yüksek bir seviyeye ulaşmış olması, Marcuse’in ‘tek boyutlu insan’ diye tanımladığı insan tipolojisini yaratmıştır. ‘Demokratik’ Batı toplumlarında insanların benzeşmesi söz konusu olmuş, iktidar bir yandan demokratik mekanizmaların önünü açarken öbür yandan bu mekanizmaların kullanımının teminatı olan zihinsel farklılık ve özgür düşünebilme olanaklarını soyut bir belirlenimle en az seviyeye indirgemıştır. Yani demokrasi ve özgürlük ortamı olmasına rağmen bu özgürlük ortamından faydalanabilecek farklı düşüncelerin ortaya çıkmasını ideolojik tahakkümle sınırlamıştır. Giddens’in aktardığına göre Marcuse bu durumu: “rahat, pürüzsüz, akla yatkın, demokratik bir özgürlüksüzlük yürürlükte” (Giddens, 2000: 236) diye tanımlamaktadır.

Marcuse, Magee ile söyleşisinde iktidarın bireyleri nasıl belirlediğinin üzerinde şu şekilde durmaktadır: “Bu konuda en önemli olan ise egemen konumdakilerin iktidar yapısının insanların sadece bilinçlerini değil, yarı bilinçli yaşadıkları alanları ve hatta bilinçaltılarını güdülemekte, denetlemekte bugün varabildikleri noktadır” (Magee, 1979: 82). Bu ‘altın çağ’da insanlar, sekiz saatlik işgünü içerisinde suları sıkılana kadar çalıştırılmakta, ‘boş zaman’ olarak kavramsallaştırılan sekiz saatlik çalışma saatinin dışındaki zamanda ise insan, çalışma esnasında biriktirdiği stresi üzerinden atıp bir sonraki güne çalışmaya kendini hazırlamaktadır. Bu hayatın akışında bireyi geliştirecek bilim, sanat ve edebiyat faaliyetlerine yer yoktur. Bunun yanında, stresi atmaya yarayacak suni eğlenceler, televizyon önünde vakit öldürmeler, vb. gündelik hayatta ‘boş zaman’ı değerlendirmenin yegâne araçları haline gelirler.

Fransız düşünür M. Foucault’nun iktidar tanımında Marcuse’dan farklı yönelimler bulunsa da, aynı toplumsal zeminden beslendikleri söylenebilir. Foucault iktidar algısını bireyin iktidar tarafından belirlenimi, kendi değişimiyle ‘özne’leşmesi bağlamında biçimlendirmiştir. Ona göre iktidar, bireyleri özneleştirerek kendine tabi kılar: “Bu iktidar biçimi, bireyi kategorize ederek, bireyselliğini belirleyerek, kimliğine bağlayarak, ona hem kendisinin hem de başkalarının tanımak zorunda olduğu bir hakikat yasası dayatarak doğrudan gündelik yaşama müdahale eder. Bu bireyleri özne yapan bir iktidar biçimidir. Özne sözcüğünün iki anlamı vardır: Denetim ve bağımlılık yoluyla başkasına tabi olan özne; vicdan ve öz bilgi yoluyla kendi kimliği ile bağlanmış özne. Sözcük, her iki anlamı da boyun eğdiren ve tabi kılan bir iktidar biçimini telkin ediyor” (Foucault, 2000b: 63). İktidar, gündelik hayatın içinde varolan çok sayıda mikro iktidar ağıyla bireyleri özneleştirir, kendine tabi kılar ve bireylerin eylemleri üzerinden kendini dışa vurur.

Foucault, iktidarı ‘bir başkasının eylemi üzerinde uygulanan eylem kipi’ olarak tanımlamaktadır (Foucault, 2000b: 73). Yani iktidarın ön koşulu, eyleyen bireylerin olmasıdır. Bu doğrultuda düşünülürse iktidarın varlık sebebi, bireylerin eylemleri üzerinde denetim kurmak, onları belirlemektir. Zaten Arapça kökenli bir kelime olan ‘iktidar’ kelimesi, Foucault’nun Latince kökenli ‘power’ kelimesi ile

tanımlamak istediğini çok iyi bir şekilde karşılamaktadır. Foucault'un kullandığı 'power' kelimesinin dilimizdeki karşılığı 'güç' değil, 'iktidar'dır. 'Kudret' kelimesi ile aynı kökten gelen iktidarın anlamını öz Türkçeye çevirirsek karşılığı 'yapabilme, eyleyebilme gücü' olabilir. Yani iktidar, başkasının eylemi üzerinde, ona tahakküm kuracak biçimde eylemde bulunabilme gücüdür.

Foucault'un iktidar tanımındaki eylem vurgusunu özgürlük vurgusu takip eder. İktidarın bireyleri özneleştirilmesi ve bu özneleşmenin bireyin eyleminde dışa vurulması, bireyin özgürleşme potansiyellerini tam olarak sınırlayamaz. Bilakis Foucault'nun iktidar tanımında iktidar nasıl ki bireylerin eylemi üzerinde kendini dışa vurursa özgürlük de kendini bireyin eyleminde dışa vurur. Öyle ki, iktidar, özgür eylemin varlığına muhtaçtır. Foucault'nun sık sık dillendirilen örneğinde söylediği gibi köle ile köle sahibi ilişkisinin bir iktidar ilişkisi olabilmesi için kölenin bir kaçma potansiyeli ya da kaçma teşebbüsü içinde olması gerekir: "Özgürlüğün boyun eğmeyi reddetmesi ile iktidar arasındaki ilişkiyi ayırmak mümkün değildir. İktidar ilişkisinin özünde yatan, onu devamlı kıskırtan etken, istencin boyun eğmeyişi ile özgürlüğün inadıdır. Özsel bir uzlaşmazlıktan söz etmektense, bir çekişmeden söz etmek, aynı zamanda hem karşılıklı teşvik etmeyi, hem de mücadeleyi içeren bir ilişkiden söz etmek yerinde olur" (Foucault, 2000b: 76). İktidar nasıl ki kendini insanlar arası ilişkilerin çoğulluğunda varediyorsa, özgürlük de kendini aynı zeminde var eder. Foucault'nun "iktidar her yerdedir, direniş de" sözü, iktidar ile direniş arasındaki muhtaçlık ilişkisini iyi biçimde açığa vurur. Makalemizin ana temasını oluşturan Şato romanında, izlerini Foucault'nun yazılarında gördüğümüz özgürlük ve iktidar arasındaki muhtaciyet ilişkisine dair çarpıcı örnekler vardır. Bunlar, makalemizin ilerleyen kısımlarında işlenecektir.

Şato:

Roman, K.'nin Şato tarafından Brückenhorf'a kadastrocu olarak atanmasıyla başlar. Kitabın ilk sayfalarından itibaren Şato'nun kurduğu iktidar mekanizmasının insanlar üzerindeki etkisi hissedilir. K., baştan itibaren sürekli Şato ile ilişki kurmak, oradan yetkili bir memurla konuşmak istemektedir. Ne var ki, köye kadastrocu olarak gelmesine rağmen kadastroculukla ilgili hiçbir iş yapamamakta ve hiçbir iş yapmadığını bir türlü Şato'ya anlatamamaktadır. Ana temalar da bu olgular etrafında şekillenmektedir. Şato ve köylüler arasındaki uçurum o kadar derindir ki Şato'dan birisiyle görüşebilmesi bütün roman boyunca mümkün olamamıştır.

E. Fischer, Kafka'nın küçük ayrıntılara önem verip bu küçük ayrıntılardan bütün oluşturabilen bir yazar olduğunu belirtir (Fischer, 1979: 265). Kafka'nın Şato isimli romanı da, modern toplumdaki ayrıntı olgusunu yansıtmak istercesine yüzlerce ayrıntının yapılandırılmasıyla oluşmuş bir romandır. Öyle ki, kendini bu ayrıntılara kaptırmış bir okuyucu, çoğunlukla ayrıntıların üzerinden inşa edilmiş bütünselliği gözden kaçırabilir. Bütünsellik gözden kaçtığı da okuyucunun gözüne ayrıntıların çoğu saçma gelebilir. Belki de bu nedenle eserin çift katmanlı bir okumasının yapılması lazımdır. İlk katman, Weber'in rasyonellik bağlamında inşa ettiği modern devletin yapılanmasının aslında tamamen saçma sapanlıklar üzerinden kurgulandığını hissettirir. Romanın kahramanı K., bir kadastrocu

olmasına ve köye bir kadastrocu olarak görevlendirilmek için çağrılmasına rağmen roman boyunca kimseye ne kadastrocu olduğunu, ne de bir kadastrocu olarak göreve çağrıldığını anlatabilir. Saçmalığın diğer bir boyutu, köye kadastrocu olarak çağrılmasına rağmen köyde kadastroculuğa dair hiçbir işin olmamasıdır. Köyün muhtarı, K.'ya şöyle der: “Dediğiniz gibi kadastrocu olarak işe alındınız; ama ne yazık ki, bize bir kadastrocu gerekli değil. Bir kadastrocu için en ufak bir iş yok bizim buralarda. Küçük topraklarımızın sınırları belirlenmiş, hepsi güzel güzel kayıtlara geçirilmiştir. Bunların el değiştirdiği görülmez pek, ufak tefek sınır anlaşmazlıklarını ise kendimiz çözümleriz. Eh, bu durumda ne yapalım bir kadastrocuyu?” (Kafka, 1995: 73). K. bir kadastrocu olarak çağrıldığına kimseyi ikna edememesine ve kadastroculuğa dair hiçbir iş yapmamasına rağmen, köyde yaptığı başarılı işler nedeniyle Şato memurlarından Klamm tarafından ona bir teşekkür mektubu gönderilmiştir. Mektupta: “Brückerhof'daki Sayın Kadastrocu'ya! Şimdiye kadar gördüğünüz kadastru işlerini çok beğendim. Yardımcılarınızın çalışmaları da övülmeye değer. Onları çalıştırmalarını gerçekten iyi beceriyorsunuz. Gayreti sakın elden bırakmayın, işleri bir sona vardiirmaya bakın. Çalışmalara ara verilirse, kızarım doğrusu. Merak da etmeyin, ücret sorunu pek yakında karara bağlanacaktır. Gözümü sizden ayırmayacağım” (Kafka, 1995: 141). Mektupta K.'nin çok iyi çalıştırdığı iddia edilen iki yardımcı, roman boyunca K.'ya engel çıkarmaktan başka hiçbir işe yaramayan, sürekli salakça davranışlar sergileyen tiplerdir. Her ortamda K.'nin yanından ayrılmamakta, onu bir gölge gibi izlemektedirler. Romanın ilerleyen sayfalarında okuyucu, onların görevinin K.'ya yardım etmekten çok onu gözetlemek olduğunu düşünmeye başlar.

Modern devlet, geçmiş bütün kutsallıklara karşı savaş açıp onları yerlerinden ederken, bir aşamadan sonra kendini yegane kutsal olarak insanların zihninde inşa etmeye girişmiştir. Kendisinin yaratımı olan bazı sembollerin gücünü de arkasını alarak, modern devlet, insanlardan ve onların ilişkilerinden bağımsızmış gibi, onların ulaşamayacakları soyut bir olgu, güç olarak mistik bir nitelik kazanır.

Modern devletteki bu mistifikasyon sürecini Şato'da iyi bir şekilde görebiliriz. Köylüler ile Şato arasındaki uçurum, onların Şato'ya yabancılaşmasını beraberinde getirmiş, bu durum Şato ile görevlilerine mistik bir özellik yüklenmesi halini almıştır. Roman karakterlerinden olan otelcinin karısının Şato'daki bir memur-bey olan Klamm ile görüşmek isteyen K.'ya söyledikleri, bu mistik algıyı açığa vurur:

“Bay Klamm, Şato'dan bir bey; işgal ettiği mevkiyi bir kenara bırakalım, yalnız bu kadarı bile yüksek bir payedir... Klamm gibi bir adam sizinle konuşacak!... Söyler misin kuzum? Klamm'ı görmeye nasıl dayanabilirsin? Cevap vermeniz şart değil; biliyorum pekâlâ dayandınız (K. daha önce Klamm'a bir duvar deliğinden bakmıştı- yk). Klamm'ı görmeye hiç gücünüz yetmez hani. Böyle söylüyorum da böbürlendiğimi sanmayın, çünkü benim kendimde de böyle bir güç yok. Klamm sizinle görüşecek ha! Ama onun köylülerle konuştuğu yok ki! Hiç de bugüne kadar köyden biriyle konuştuğunu görmedim” (Kafka, 1995: 65-6).

Romandaki karakterlerden biri olan Olga'nın Klamm hakkında söylediği aşağıdaki sözler, sanki bir insan için değil, farklı zamanlarda değişik kılıklara girebilen tanrısal bir varlık için söylenmiştir:

“Söylendiğine göre, köye indiği zaman başkaymış; bira içmeden başka, içtikten sonra başka, uyanırken başka, uyurken başka ve konuşurken başkaymış; bütün bunlardan anlaşıldığına göre, yukarıda, şatoda adeta temelinden başkaymış. Hani anlatılanlara bakarsak, daha köy içinde bile bu görünüşte büyük farklılıklar, boy pos, duruş oturuş, şişmanlık zayıflık, sakal, bıyık bakımından ayrımlar varmış; ancak giysi yönünden neyse haberler tutuyormuş birbirini; Klamm hep aynı giysiyile dolaşıyormuş, uzun etekli siyah bir ceket” (Kafka, 1995: 210).

Şato'da kaydetmeye dayalı çok teferruatlı bir gözetleme mekanizması vardır. Fischer, bu kaydetme ve dosyalama çabasına kırtasiyecilik demektedir, bu kırtasiyeciliği anlamlandıramadığını ifade etmektedir: “K'nın varmaya çalışıp bir türlü varamadığı Şato'nun sahibi Kont Westwest'in kırtasiyeciliği hiç anlaşılır gibi değildir. Kırtasiyeci için hiçbir insan ilişkisi yoktur, sadece dosyalar, yan nesnelere vardır. İnsanın kendisi de bir dosyaya döner” (Fischer, 1979: 110). Şato'nun bu kırtasiyeciliğini Max Weber'in bürokrasi ve sözleşme kültürü hakkındaki fikirleriyle karşılaştırırsak mesele daha iyi açığa çıkabileceğinden Fischer'in buradaki ‘anlaşılmamazlık’ tabirine kuşkuyla yaklaşabiliriz. Öyle ki, Şato'nun kırtasiyeciliğini modern bürokrasinin kırtasiyeciliğiyle karşılaştırırsak bu durum daha fazla anlam kazanır. Max Weber'e göre, modern bürokrasinin daha önceki yapılanmalardan en önemli farklarından birinin her işlemin sözleşme ve yazılı kültüre dayalı olmasıdır. Modern bürokraside her işlem için bir yazılı belge vardır ve bu belgeler ‘rasyonel’ bir şekilde tasnif edilir, dosyalanır. Bu rasyonel dosyalama sayesinde istenen belge, binlerce belge arasında kısa sürede bulunabilir. Kafka, Şato'da aslında Weber'in bu düşüncesinde simgeleşen modern bürokrasinin rasyonelliği, sözleşmeye dayalı oluşunu alaya almaktadır. Köyün muhtarının, K. ile görüşmesinde bahsettiği Şato bürokrasisi, modern bürokrasinin ironik bir eleştirisi olarak irrasyonel ve işgörememezlik üzerinden inşa edilmiş bir hiyerarşik örgütlenmedir: “Böyle kontluk gibi büyük bir idari örgütte karşılaşılır işte; bir büro kararı alır, öbürüsü şu kararı, birinin ötekinden haberi olmaz. Gerçi hepsinin üzerinde kılı kırk yaran bir denetim mekanizması vardır; ama özü gereği, iş işten geçtikten sonra çalışmaya başlar bu mekanizma; dolayısıyla, bir karışıklığa yol açılması önlenemez” (Kafka, 1995: 74). Şato'nun idari örgütlenmesinde belgeler dosyalanmadığı için karmakarışık bir şekilde bir oda veya dolapta saklanmaktadırlar. Bu nedenle aranan bir belgeyi bulmak o kadar kolay değildir. Şato'dan K. ilgili muhtara gönderilen bir mektubu muhtarın karısı ve K'nın iki yardımcısı, bütün gün aramalarına rağmen bulamazlar. En nihayetinde aramaktan vazgeçerler. Arama esnasında ortalığa dökülen belgeleri toplama işi, modern bürokrasideki tasnif ve dosyalamayı çarpıcı bir şekilde alaya almaktadır:

“Hayli zamandır gözden uzak kalmış yardımcılarla Mizzi (muhtarın karısı), anlaşılacak aranan evrakı bulamayıp ne var ne yok, yine dolabın içine tıkmak istemiş, ama sürüyle evrakın dağılımı yüzünden bu işi başaramamışlar; derken yardımcıların aklına bir düşünce gelmişti: Dolabı yere yatırıp ne kadar

evrak varsa içerisine tıkmış, sonra da Mizzi'yle dolabın kapağının üzerine oturmuş, o anda kapağı yavaş yavaş bastırıp kapamaya uğraşıyorlardı” (Kafka, 1995: 85-6).

Belgeler dolaba tıkmış tıkmış dolduruluyor, dolap sığmayınca belgeleri gelişi güzel sıgdırmak için dolap düz zemine yatırılıp içinde belgeler olduğu halde kapakların üzerine baskı uygulayarak kapatmaya çalışmaktaydılar.

Modern bürokrasinin rasyonelliği, farklı büroların uyum içinde, bir makine gibi işlemesini gerektirir. Oysa Kafka'nın Şato'sunda bir büronun diğerinin yaptığı işten haberi yoktur. Şato'nun karmaşık hiyerarşik örgütlenmesinde hangi büronun ne iş yaptığı, eğer bir iş yapıyorsa bile bu işte belirleyici büronun hangisi olduğu belli değildir. Bazen aynı mesele üzerinde farklı bürolar, birbirinin tam zıttı karar verebilmektedir (Kafka, 1995: 83-4). Gerçi memurlar, işbölümü ve uzmanlaşma nedeniyle uzmanlık alanındaki işi iyi yapmaktadırlar, ama kendi uzmanlık alanındaki işlerde sudan çıkmış balık gibidirler.

“Memurlar pek kültürlü kişilerdir, ancak tek yönlüdür kültürleri; bir memur kendi alanında, karşıdakinin tek bir sözü üzerine hemen onun kafasındaki düşünceleri dizi halinde boydan boya görebilir; gel gelelim, başka bir büronun çalışma alanına giren konuları saatlerce anlatsanız, belki nezaket gösterip başıyla evet diyecek, ama söylenenlerin bir kelimesini anlamayacaktır” (Kafka, 1995: 256).

Modern bürokrasideki işbölümü ve aşırı uzmanlaşmanın eleştirisini okuyoruz bu satırlarda.

Romanın içinde K.'nin konumu ilginçtir. K. bütün olay örgüsü içinde monotonluğa karşı mücadele edip Şato'nun gerçekleri görmesi için (Şato gerçekleri görmek istiyor mu diye bir soru sorulabilir) çaba göstermektedir. Bütün belirlenmişler arasında farklı olan bir tek o vardır. Ancak K. burada Foucault'un bahsettiği iktidar için gerekli olan özgür eyleyici tanımıyla uyuşmamaktadır. Foucault'un iktidar tanımında özgür eyleyen, iktidarın vazgeçilmez belirleyicilerinden biridir. Ama Şato'nun iktidarı ve köylüler üzerinde kurduğu tahakküm, K.'dan önce de söz konusuydu. Romanda özgür eyleyici tanımına aşağıda değineceğimiz Amelia'nın ailesi uymaktadır. Aile istemese de köylülerin bir biçimde bunları özgür eyleyici olarak seçmesi ve onları dışlaması, köylülerin Şato'nun iktidarı çevresinde daha fazla kenetlenmesine sebep olmuştur. Özgür eyleyici olarak aile, iktidarın köylüler üzerindeki tahakkümünün artmasına sebep olmuştur.

Şato'nun köylüler üzerindeki tahakkümü, en iyi Olga'nın kız kardeşi Amelia'nın başına gelenlerle açıklayabiliriz. Olay şöyledir: İtfaiyeciler gecesinde memur-bey Sortini, Amelia'yı görünce ‘ona abayı yaktı’ (Kafka, 1995: 246). Amelia da ondan hoşlanmıştı. Gecedan sonraki günün sabahı Sortini, bir haberciyle Amelia'ya mektup gönderir. Mektupta bayağı bir dil vardır ve Amelia'nın en geç yarım saat içinde Beyler Oteli'ne gelmesi emredilmektedir. Kendisi de Sortini'den hoşlanan Amelia, emrivaki sözler içeren bu mektuptan gururu incindiğinden mektubu paramparça edip haberciye fırlatır. Amelia'nın mektubu paramparça edip

haberciye fırlattığını gören oteldeki garsonlardan Frieda (Frieda sonradan K.'nin karısı olur), bütün köye Amelia'nın memur-bey Sortini'ye hakaret ettiğini yayar. Amelia'nın ailesi için kötü günler bundan sonra başlar. Daha öncesinden köyün nüfuzlu ailelerinden olan ve ayakkabıcılık işiyle uğraşan aileye bundan böyle iş verilmez olur; öyle ki aile köy halkı tarafından aforoz edilir ve onlarla kimse konuşmaz olur. Aile açlıkla yüzyüze kalır. Bu durumdan kurtulmak için türlü yollar denenir; baba, affedilmek için sürekli Şato'dakilere yalvarır, günler boyu, yağmur veya güneş altında Şato'ya giden yolun kenarında oturup oradan arabasıyla geçen bir memura meramını anlatmak için kendini heba eder. Ama hiçbir şey değişmez.

“... babam yoksulluğa düştüğü için sızlanmıyordu ki! Bu bakımdan kaybettiği ne varsa, hepsini kolayca yine ele geçirebilirdi, bunlar pek önemsenmeyecek şeylerdi onun için, yeter ki başılsındı! ‘İyi ama canım, nedir şu başılsanacak şey? Diye cevap veriliyordu babama; şimdiye kadar hakkında bir suç duyurusunda bulunulmamış, hiç değilse tutanaklarda, en azından avukatlara açık tutanaklarda yokmuş böyle bir şey; dolayısıyla da, saptanabileceği kadarıyla ne ona karşı bir işlemde bulunulmuş, ne de bulunulması düşünülmüştü. Kendisine karşı alınmış resmi bir karar varsa, söylesenmiş bakalım? Babam tabii söyleyemiyordu böyle bir şey. Peki, resmi bir organ herhangi bir müdahalede bulunmuş muydu? Babamın bildiği böyle bir şey yoktu. Eh, madem bildiği bir şey yokmuş, bir şey de olmamış, daha ne istiyormuş peki? Ne varmış başılsanacak ortada?” (Kafka, 1995: 253).

Gerçekten de Şato, aileye karşı hiçbir cezai işlem talep etmemiştir, memurlardan birinin dışarı yansıması bir tepkisi de yoktu. Yani ailenin dışlanıp marjinalize edilmesi Şato'nun arzusunun ve haberinin dışında gerçekleşmiş bir olaydı.

Köylülere göre bir kızın başına gelebilecek en güzel şey, Şato'dan biri tarafından beğenilmektir ve Amelia, yapmış olduğu davranışla bu lütufu elinin tersiyle itmişti. İtmekle kalmamış, köylülere göre bir memura hakaret de etmişti. Köylüler üzerindeki Şato'nun tahakkümü tam bu noktada açığa çıkar. Şato'nun tahakküm mekanizması, bir defa kurulduktan sonra, Şato'nun resmi talebine gerek kalmadan kendi kendine işlemektedir. Köydeki bireyler, tahakküm mekanizmasını öyle içselleştirmişlerdir ki, tahakkümün işlemesi için yapmaları gereken davranışı, Şato'dan herhangi bir talep gelmeden hayata geçirmektedirler. Kafka'nın romanda işlediği bu hikâyeye, modern iktidarın ve tahakkümün bireyler üzerindeki etkisini çarpıcı bir biçimde yansıtmaktadır ve ele aldığı mesele bakımından Marcuse ve Foucault'un sosyal teorik alanda değindikleri konuyla aynı noktaya işaret etmektedir: Modern iktidar, sahip olduğu tahakküm mekanizmalarıyla bireylerin içine işleyerek, onları kendi bağlamında yeniden yapılandırarak bireyleri kendine tabi kılar. Yukarıdaki hikâyeye, modern toplumdaki korku kültürünün geldiği boyutu da gözler önüne serer. Şato tarafından cezalandırılma korkusu, köylüleri kendiliğinden bazı davranışları sergilemeye sevk etmektedir. Sık sık uygulanmasa bile cezanın varlığı, köylülerin içine korku yaymakta, bu korku, iktidarın arzu ettiği davranışın talep edilmeden yapılmasını sağlamaktadır.

Amelia'nın ailesinin bu şekilde marjinalize edilmesi, kendileri istemese de, Foucault'un teorisindeki özgür eyleyen muhalefet konumuna onları sokmaktadır.

Onların dışlanması –ya da ötekileştirilmesi-, Şato iktidarının köylüler üzerindeki tahakkümünü sağlamlaştırmış, işlemlerini kolaylaştırmıştır.

Roman boyunca Şato'nun ne olduğu belirsizliğini korur. Gerçi romanda bir binalar toplamından bahsedilse de bunlar şekilsizdir. Öyle ki Şato sanki somut bir yapı ve örgütlenmeden çok bir metaforudur. Bu metafor, Şato'nun mistik yapısını beslemektedir. Şato'nun kendisi gibi köylüler üzerindeki tahakkümü de soyuttur, dolayısıyla çoğunlukla fiziksel şiddete dayanmamaktadır. Şato'ya atfedilen kutsallık, korku kültürüyle birleşince köylülerde Şato'ya karşı bir saygı doğurmaktadır. K. Olga'yla konuşmasında Şato'yla ilgili şu sözleri söylemektedir: “Resmi makamlara karşı saygı içinizde yaratılıştan var sizin; Sonra, bu saygı bütün ömrünüz boyu alabildiğine değişik biçimlerde dört bir yandan size aşılanamaya çalışılıyor, siz de elinizden geldiğince bunu destekliyorsunuz”(Kafka, 1995: 236). K.'nın kendisi de Şato'ya saygı duysa da onun yaklaşımı köylülerden farklıdır ve onların saygısının Şato'yu alçaltacağını ifade etmektedir: “Ama bu yersiz saygı; böyle bir saygı, saygı konusu nesneyi alçaltır”(Kafka, 1995: 239). İktidara duyulan saygı, doğuştan gelmektedir ve köylüler için oldukça doğal, farkına varılmadan duyulan bir saygıdır. Foucault'un ‘iktidar bireyleri özneleştirmeye ana rahminde başlar’ ifadesi ile Marcuse'un ‘iktidar insanların bilinçli ve yarı bilinçli hallerini hatta bilinçaltılarını belirleme eğilimindedir’ şeklindeki sözü, romandaki köylülerin belirlenmişliğine birebir tekabül etmektedir.

Romanın sonuna kadar okuyucu, K.'yı kadastrucu, onun yardımcılarını yardımcı, Frieda'yı zamanında Klamm'a sevgililik etmiş, sonrasında K. ile evlenmiş bir garson kız, otelcinin karısını otelcinin karısı ve diğer karakterleri romanda kurgulandıkları halleriyle algılar. Romandaki saçmalıklar da göz önünde bulundurulursa modern devletin rasyonel olarak tanımlanan yapısında aslında hiçbir şeyin doğru düzgün gitmediği, bu aygıtın saçmalıklar üzerine kurulduğunu düşünür. Modern devletteki sözleşme-yazışma kültürü, bürokrasinin işleyişi, bürokrasinin değişik öğelerinin birbiriyle ilişkisi komik denecek biçimde ‘irrasyonel’ yani akıldışı olarak algılanır. Weber'in modern bürokrasisi ne kadar rasyonelse Kafka'nın Şato'su da o kadar irrasyoneldir. İşte tam bu sırada roman hakkında söylediğimiz çift katmanlı okumanın ikinci katmanı devreye girer. Çift katmanlı okumadan kasıt, okuyucunun okuma sürecinde romanın sonuna gelindiğinde, yazarın sonda kurduğu bağlantının bilinciyle tekrar romanın başına kadar dönüp baştan sona kadar geçen olay ve kahramanları yeniden düşünmesidir. Böyle bir geri düşünüm için romanı tekrar okumak gerekebilir. Bu geri düşünüm sayesinde romanı okurken okuyucuya saçma ya da gereksiz gelen birçok ayrıntı anlam kazanır. Söz konusu geri düşünümü gerekli kılan diyalog romanın son sayfasındadır. Bu diyalog sayesinde okuyucunun Şato ve Şato'daki karakterlerle ilgili oluşturduğu bütün kurgular alt üst olur. Diyalogda K.'nın aslında kadastrucu olmadığı, otelcinin karısının da gerçekte otelcilik işiyle uğraşmadığı açığa çıkar. K. ile otelcinin karısı arasındaki diyalogda otelcinin karısı, K.'ya ne iş yaptığını sorar, K., kadastrucu olduğunu söyler. Buna inanmayan otelcinin karısına cevaben şöyle der: “Sen de doğruyu söylemiyorsun ama”. Bu cevap, aslında K.'nın kadastrucu olmadığını kabulüdür. Diyalogun ilerleyen kısımlarında K. otelcinin karısına “Hayır, buna benzer bir şey beklemiştim zaten; sadece otelcinin karısı olmadığını, başka bir amaç

peşinden koştuğunu söylemişim sanırım” der(Kafka, 1995: 367-8). Roman da bu diyalogla biter.

Bu sonla, tüm roman boyunca devam eden saçmalık ve düzensizliğin bir görüntüden ibaret olduğunu, üst perdede ve fark edilmeyen bir biçimde Şato'nun iktidarının her şeyi belirlediği, saçmalık ve düzensizliklerin arka planında bir anlamlılık ve düzenliliğin olduğu, okuyucu tarafından anlaşılır. Köydeki bireylerin belirlenmişliğine karşı mücadele eden K.'nin aslında bir kadastrocu değil, Şato iktidarı tarafından görevlendirilmiş özel bir görevli olduğu düşünölmeye başlanır. Yardımcı olarak sandığımız K.nın iki yardımcısı, yardımcı değil de K.'yı gözetlemekle görevlendirilmiş kişiler olabilirler. Görölen roller ile hakiki anlamdaki konum arasında fark bulunması, bütün roman karakterleri açısından muhtemeldir. Roman boyunca okuyucu, modern iktidar ve bürokrasisinin ‘irrasyonelliği’ karşısında bir rahatlık hisseder. Öyle ki, günümüz hâkim anlayışında modern bürokrasinin ne kadar mükemmel işlediği, iktidar ve tahakküm aygıtlarının insanları her yönüyle belirlediği şeklinde insanı özgürlük konusunda karamsarlığa iten bir tablo çizilir. Şato'nun son iki sayfasına kadar modern iktidar ve bürokrasinin işleyişindeki irrasyonellik ve saçmalık yüzünden insanın özgürlük alanının genişliği konusunda okuyucuda bir ferahlık oluşur. Ancak yukarıda da işlediğimiz son iki sayfadaki diyalog, bütün bu ferahlığın alt üst olmasına sebep olur. Öyle ki, romandaki saçmalık ve düzensizlikler Şato'nun iktidar ve tahakkümünün bir ürünü ve hepsinin bu iktidarın işleyişinde bir işlevinin olması muhtemeldir. Okuyucunun zihninde oluşmuş özgürlük alanının da iktidar tarafından belirlendiği ve bu özgürlük alanının bir yönüyle iktidarın işleyişinde bir role sahip olduğu anlaşılır. Son sayfalarda rast geldiğimiz bu durumun ışığında roman ikinci defa okunursa, ayrıntılarda gizli olan birçok iktidar ve tahakküm ilişkisinin varlığı fark edilebilir.

Sonuç:

Aydınlanma felsefesi, modern toplumda bireye önemli misyonlar yüklemiş ve yeni toplumun birey açısından bir özgürleşme süreci başlattığı üzerinde durmuştu. 20.yüzyılda gelinen aşama ise aydınlanmanın, bireyin özgürleşmesi konusundaki vaatlerinin sarsıldığı bir dönem olmuştur. İktidarın uyguladığı tahakküm, bırakın bireyin özgürleşmesini, onun daha fazla bağımlı olmasını sağlamıştır. Nasıl ki Foucault, Marcuse veya Frankfurt Okulu'nun diğer üyeleri, aydınlanmanın birey idealinin günümüzde geçersizleştğini teorik alanda vurgulamışlarsa, Kafka da, edebi alanda aydınlanmanın bu birey vaadine eleştiri çabası içinde olmuşlardır.

Kafka'nın Şato isimli eseri, modern zamanlardaki bürokratik tahakküm mekanizmalarının bireyler üzerindeki etkisini ve bu mekanizmaların işleyişini çarpıcı biçimde vermektedir. Söz konusu tahakküm mekanizmalarının dayandığı zemin olan korku, sözleşme ve yazışma kültürü gibi faktörlerin de yer yer işlenmesi kitabın önemini arttırmaktadır.

20.yy.'ın başında yazılan bu roman, aslında aynı yüzyılın son çeyreğinde George Orwell tarafından yazılan 1984 isimli disütopya romanında işlediği ‘her yerde ve her şeye kadir olan’ iktidar aygıtı olgusunu Orwell'dan çok daha eski bir zamanda resmetmiştir. Şato'da 1984'e nazaran eksik olan tek şey kamera ve televizyondur ve bunların ikisi de roman yazıldığında daha icat edilmemişlerdi.

Şato, belki modern tahakküm ve nüfuz mekanizmalarının daha tam olarak yerleşmediği elli yıl öncesinin Türkiye'sini resmetmiyor olabilir. Ancak kamera, bilgisayar teknolojileri bu kadar geliştiği, medyanın büyük ölçekte gücünü arttırdığı, bürokrasinin kalabalıklaşıp geçmişe nazaran daha 'rasyonel' bir hal aldığı günümüz Türkiye'sindeki bireyin durumunu anlamak için bu roman oldukça önemli ipuçları vermektedir. Şehrin, üniversitelerin, kurumların her yerlerine yerleştirilen kameralarla toplumda neredeyse bir korku imparatorluğu oluşturulduğu, medya organları nedeniyle birey bilincinin sürekli tacize uğradığı ve yine medya sayesinde suni düşmanlar yaratıldığı günümüz Türkiye'sinde bütün bu dışsal faktörlere maruz kalan bireylerin durumu, Kafka'nın Şato'sunda işlediği karakterlerden çok daha acizdir.

Hem Türkiye'de hem de az çok modern tahakküm mekanizmalarını oluşturabilmiş ülkelerde insanlar, toplumda var olan sayısız ayrıntı arasında boğulmakta, tabiri caizse romanın çift katlı okumasının ilk okumasından dünyaya bakmakta, bu sayısız ayrıntıyı birbirine bağlayan bütünselliği ve tahakküm mekanizmalarını, çift katmanlı okumanın ikinci düzeyi olan geri düşünüm yapılmadığı için yakalayamamaktadırlar.

Kaynakça:

- Dombrowsky, W. (1991) "Tönnies, Simmel, Weber –Almanya'da Modernizasyona İlk Yaklaşımlar, Güncel Sonuçlar ve Eleştirel Bir Bakış" (Çev. S. Durak) 75. Yılında Türkiye'de Sosyoloji (Der. İ.Coşkun) (İstanbul Bağlam Yay): 71-84
- Giddens, A. (2000) Siyaset, Sosyoloji ve Toplumsal Teori (İstanbul: Metis Yay.) (Çev. T. Birkan).
- Fischer, E. (1979) Sanatın Gerekliliği (İstanbul: E Yay.) (Çev. C. Çapan)
- Foucault, M. (2000a) Özne ve İktidar (İstanbul: Ayrıntı Yay.) (Çev. O.Akınhay F.Keskin).
- Foucault, M. (2000b) Hapishanenin Doğuşu (Ankara: İmge Yay.) (Çev. M. Ali Kılıçbay).
- Kafka, F. (1995) Şato (İstanbul: Cem Yay.) (Çev. K. Şipal)
- Kant, Immanuel (2000) "Aydınlanma Nedir?" Toplum Bilim Dergisi (Çev. N. Bozkurt) 11: 17-21
- Magie, B. (1979) Yeni Düşün Adamları (Ankara: MEB Yay.) (Çev. M. Tunçay).
- Wagenbach, K. (1997) Kafka'nın Yaşam Öyküsü (İstanbul: Cem Yay.) (Çev. K. Şipal).
- Weber, M. (1987) Sosyoloji Yazıları (İstanbul: Hürriyet Vakfı Yay.) (Yay. Haz. H. Gerth, W. Mills)(Çev. T. Parla).

Power, Domination and Kafka's Castle

The propositions of the Enlightenment philosophy, which valued the individual and his/her freedom, began to lose effect in the middle of the 19th century, with the increasing dominance of the 'social' and 'class' brought about by the growing industrialization. This dominance, which was the result of the modern capitalist society and the beurocratic state power it gave rise to, drove the intellectuals and thinkers of the time to question the individual freedom ideals of the Enlightenment and the early stages of modernity. In the intellectual sphere this questioning gained speed with Marx but became most apparent in the propositions of the Frankfurt School, which showed a lean on Weber's idea of beurocratic structures of the modern state.

Franz Kafka's *The Castle* contributes to this questioning from a literary perspective. *The Castle* is also important because it was written in Germany where the mechanisms of the beurocratic dominance structures were most overt. The novel strikingly represents how these mechanisms of dominance affect the individuals and the relationships between them. This study handles the individual ideal of the Enlightenment and the criticisms directed to this ideal in the modern times, and it analyzes Kafka's *The Castle* in terms of how it takes its place among the criticisms to this ideal with a literary dimension.

In his famous work *Castle*, Kafka, evaluate the modern bureaucracy and its impact on the society in a different perspective from Weber who deal with modern society with the context of rationalization. For a better understanding of the novel, it may be necessary to make a double-layer reading of it. Because, until the last pages of the novel, it is thought that modern bureaucracy as a structure is constructed in the context of "nonsense" not "rationality". The bureucratic mechanism that woven by hundreds of details in the novel, neither its officiality nor its domination built on individuals, and its decision have no rational ground. Until the end of the novel, the plot of the novel's effect on the readers is like that. However, with the dialogues in the last pages, it is seen that behind all the details, the meaningless officiality, domination and the decisions of bureaucracy, there is a fiction that unite and rasyonalize all these factors. The reader that get bored from nonsenses and details throughout the novel, with these dialogues, realize that all these nonsenses and details have an order and they serve büreaucratic mechanism which symbolise with the Castle.

The novel begins with Joseph K's appointment as surveyor to the village where the Castle rules. However, though Mr. K's job is surveyor and he is brought by the castle as surveyor, throughout the novel, he can make know neither the people not the officers there that he is a surveyor and that he is appointed to the place for this purpose. In a way, the novel relates Joseph K's effort to prove his being a surveyor and his appointment there for the purpose.

In the four days in which the events take place so many details are related that it may be difficult for the reader to comprehend the whole beyond these details. The reader can conceive this whole only after reading the dialogues towards the end

of the novel. The same is also valid for the meanings attributed to characters. The jobs and positions of some important characters, including those of Joseph K, are blurred in these dialogues. The meanings attributed to these characters represent not the real but a real that is desired to exist, and these meanings are understood to be not real towards the end. With the effect of the dialogues towards the end, the details and the change in the meanings attributed to the characters in the earlier parts of the novel become meaningful and understandable for the reader.

Besides, in terms of structure, the Castle well-represents the characteristics of the modern bureaucratic organization. The officialism, abundance of petition correspondence, hierarchy, and the sacredness of the institution characterizing modern bureaucratic organization can also be seen in the Castle. However, these issues are handled ironically in the novel, which, as a matter of fact, can be read as a criticism of modern bureaucracy.

The Myth of Knowledge: Darwinian Case

Galip Velu

Abstract

The aim of the paper is to show that the theory of evolution, as it is taught throughout decades in our educational institutions, has nothing to do with science, from a contemporary epistemological perspective. In fact, from a contemporary epistemology, Darwinism is not simply non-scientific, but it has been the greatest obstacle for further scientific progress, regarding our origin and the origin of life. The authoritative attitude of the dissent scientists and pro-dogmatic scientific and educational institutions of today, have blocked the way for further scientific analysis and discussions as regards the problem of evolution.

For the modern man science has represented the one and the only reliable source regarding the reality of universe and the reality of our destiny. This was our main expectation from becoming educated. The hope that we had and, some people still do have, that science will provide us the truth, concerning most important questions that are always bothering our minds, has now been transformed in to a strong skepticism regarding the nature of science and scientific knowledge itself. Science instead of progressing towards the truth concerning reality has taken the opposite direction and, deals with everyday mistakes it does. The number of mistakes, it does, are not just great but they are growing rapidly everyday. This situation is kipping science busy with itself and does not leave room for it to deal with reality. Most of the scientific knowledge of one era becomes an illusion in the next one. Some of it may still be counted as knowledge but we are not sure whether it deserves to remain as such or, we still are unable to realize that, it is not more than an illusion. Fromm the beginning of modern time till now the situation regarding our knowledge of reality has not improved in any important respect; in fact the situation is getting worse all the time. The process of learning and studying is not enlightening us at all about the true understanding of reality; on the contrary, it only strengthens our skepticism concerning the reliability of scientific claims. In every scientific conclusion only a very small part of what it contains represents a new claim or new explanation, the rest of what the conclusion contains represents the justification of the appearance of the new claim which is constituted of the scientific weaknesses of the previous claims about the same problem. What separated Thales from modern physics is only one oxygen atom, for, according to modern science; all substances are ultimately derived from hydrogen.

The greatest part of the justification of new claims is constituted from the correction of previous knowledge. Every reasonable claim in the field of science reflects the dogmatic character of one or some previous claims. What we call the growth of knowledge is not the accumulation of knowledge upon knowledge but the

correction of the existing knowledge. So what is growing is not knowledge but our everyday awareness of the dogmatic sides of what we have considered as knowledge. Knowledge yielding procedure, as Popper says, is nothing more than "trial and error". Every effective trial of today is, in essence, a very possible error of tomorrow.

Although the procedure of finding the answer about the origin and destiny of the universe and, of course, within the universe itself, has started long ago, with Thales, however, until now, we have not made any further progress in this context. From a scientific point of view, we are still at the beginning as far as our species and the origin of universe is concerned. Human desire to know the beginning, thinking that knowing the world does not make sense without knowing its beginning and, his inability to scientifically solve it, will always leave open the way for multiple explanations as to the origin of the universe. The universe has such a nature that it compels the human mind to ask questions. The main reason for questions that come to our minds is not we and our wonders, that is, we do not ask them because we want, but we want to ask because we live in this universe. To wonder and questioning are the result of our being in this universe. Aristotle in the opening pages of the *Metaphysics* pointed out that all human beings seek knowledge in wonder. Thus, we and the universe are interdependent. If we would be living in another universe our questions would be of a totally different nature. We and nature are interrelated in such a way that we are totally interdependent. All the questions that come to our minds are the result of the impact of nature, natural conditions and natural surroundings have an impact on our brain. And without our presence there would be no one who would refer to universe as "universe ", or to nature as "nature". The inability of a scientific solution of the problem of the origin of the universe in general and life in it ,in particular ,leaves us in the dark regarding the questions related to our destiny. Questions that are inevitable, like: Who we are? Why we exist? Why there is something rather than nothing? or, as Kant asked, What can we hope for? This is the main reason why human beings belong to various religious groups, be they divine, as is the case with Islam, or Christianity, or spiritual memberships, and secular versions in the case on evolution. Our belonging to a religious group reflects, in essence, our dissatisfaction with scientific explanations regarding our destiny.

The case of evolution, which has occupied our educational, system shows that scientists are not different from the proponents of other religions, as far as, the most complicated problem, we face in our lives, the problem of destiny, is concerned. Although we are all aware that, doubting is the beginning of modern scientific thinking, we still continue to believe in scientific conclusions, without being skeptical." *We even derive emotional comfort from science by accepting, without criticism, whatever is given to us in the name of science.*"¹ In fact, "Having

---

¹ Vine Deloria Jr., *Evolution, Creationism, and Other Modern Myths*, (Golden, Colorado: Fulcrum Publishing, 2002), 24.

once accepted the biblical accounts literally, we now accept science's finding literally."² Scientists, in the last three centuries, "*occupy the status of priests in our society, and they will not willingly surrender this favorable status—even if they have to lie to us. Fundamentalist preachers have somewhat the same attitude and cherish the idea that they are sources of wisdom with a direct line to God.*"³ Any scientific decision considered as absolute certainty, as is the case with evolution more than 100 years, ceases to be a science, it becomes a dogma. And, "*When, furthermore, the cabal's views proceed to invade the educational system, becoming taught to large numbers of students, who, faced by the constant burden of difficult examinations, are not in a position to defend themselves, dogma becomes established.*"⁴

The damage they have done to humanity, in order to protect their secular religion, is, far more, greater than the damage of the medieval priests of Europe. Our educational system has imposed Darwinism to our brains in such a way that it has now become more than a scientific theory. This situation has made impossible for us to deal scientifically with it. For a theory in order to be marked as scientific, it must leave room, for the possible emergence of, alternative theories, which is not the case in Darwinism. "*In its modern extended form, Darwinian theory asserts that the earliest living cell was assembled through a purely mechanistic shuffling of the basic building blocks of life, and that subsequent mistakes of copying (mutations) and occasional doublings of genes, together with a continual sieving out of the 'unfit' in relation to every terrestrial environment, led to the products of evolution that are seen today. All this is taught nowadays as though it embodied proven unquestionable facts, but in reality it is little more than dogma, dogma that has come to be fossilized in our educational system*"⁵.

Our main concern, when we deal with evolution, in our educational institutions, is to protect it, rather than, to analyze and examine it. Evolution is not an untouchable creed as it is considered by positivist and the communist worldviews. If it is to be considered as scientific enterprise, it has to be subject to further tests and analysis not a final decision, ultimate truth. Evolution, in the minds of the communists and positivists, devalues, not just the scientific value of evolution, but is in absolute contradiction to scientific spirit in general. The history of scientific development teaches us that, every scientific solution of a problem, opens the way for the easier emergence of another, or better, possible scientific solution of the same problem. Instead of trying to impose on others, what we consider as science, and stop doing science, as most of our educational institutions

---

² Ibid., 36.

³ Ibid., 216.

⁴ Fred Hoyle and Chandra Wickramasinghe, *Our Place in the Cosmos*, (London: Phoenix, 1996), 15.

⁵ Ibid.

are doing today, we have to do our best, to explain to others, our scientific understanding. Yet, at the same time, we must make sure that they are simply not going to believe our experiments and views, but will continue further with the unending process of explanation, or, to use Popper's words, with the process of "trial and error". We have to use every opportunity to encourage the others, especially our students, to refute, any dogmatic scientific solution, if we want to speed up the process of scientific understanding. Believing unquestionably in science is the greatest obstacle of scientific development of the society. We must do our utmost in order to protect the spirit of scientific inquiry which is "non-believing in dogmatic believe". Since evolution cannot be reproduced in a laboratory, our tricky efforts to teach it, as the only scientifically valid theory about our origin, are in vain. According to Deloria "*If each meteor hit exterminates close to 90 percent of the living organisms on the planet, how can the Darwinian 'trees of life,' which are supposed to show how creature evolved, be produced? If a tsunami can deposit strata hundreds of feet thick in a matter of days, what does that imply about the validity of the slow erosion and deposition process, which has been taught as fact for more than a century?*"⁶

If the rational, economic and political efforts invested in order to make evolution untouchable would be put to a critical test, as the spirit of scientific behavior requires, we would have, today, the chance of possessing a great number of other alternative theories. Many theories would fall away immediately after their birth and could not prevail, not because they were not true but, just because they did not fit Darwinism, not to mention the interests of those who were earning their living teaching Darwinism. The present situation is no different from the past, considering how many thoughts and theories in the minds of many creative brains don't see the light of day, just because they do not fit the authoritative science of today. I think the dogmatic behavior of scientists and their ways of imposing and controlling the apparent inevitability of their theory and views in our educational system has blocked the way for the emergence of many important and valuable ideas. Some of these valuable ideas today could speed our way towards the unknown.

Since decades we have been taught that the earth is the birthplace of life. And, earth centered life is very crucial, for the validity of Darwinian Theory. Contemporary science teaches us differently, claiming that, in contradiction to Darwinian Theory, life did not begin on earth, it arrived from the space, and is still arriving. Contemporary science "*argues that a wide range of facts point decisively to life being a phenomenon that must be connected with the much wider cosmos outside the Earth. Life on Earth is devised from an all pervasive, galaxy-wide biological system. Life was derived from and continues to be driven by sources outside the Earth, in direct contradiction to neo-Darwinian theory as it is generally*

---

⁶ Vine Deloria, op.cit., ix.

*understood.*⁷ There is no rational or scientific way to convince, a normal mind, about chance's being the only reason of our existence, as the evolutionists claim. "*Chance, badly defined or not defined at all, is cited as the reason we exist. Life has no greater purpose than to survive without meaning, and we are born, live, and die without knowing why.*"⁸

Evolutionists do not even realize that they have failed drastically in their way of convincing people that their theory is the only true explanation of our origin. A poll by People for the American Way found that four of five Americans support teaching creationism as well as evolution in the public schools.⁹ Gallup reported that 44 percent of Americans advocated a biblical creationist view, 40 percent held a belief in "theistic evolution," and only 10 percent were strict, secular evolutionists.¹⁰

The aim of teaching should be paving the way to students for critical and creative thinking which is a hard work and demands great efforts from academicians, of course, if they mind to be successful in this context. We cannot achieve this result by pushing pupils and students to constantly read what is in books and marking them based on how much they have memorized from what they have read, or based on the fitness of what they have written with our knowledge and what is in books. The business of scientific thinking is not to deal with what is written or what is been said, but to explore that which is not written and to bring in to existence that which is not said. This can only be done by new, fresh, dynamic and different interpretations of what is already old-fashioned. And the aim of learning should be, to benefit from what we read and hear in our way of thinking, not to become the slaves of what we read and hear. We cannot make progress in science by following methods and trying to fit our views to the existing paradigms of scientific knowledge. The only way of progress is the replacement of authoritative knowledge with freedom of thinking, which is the only way for the continuous production of knowledge. Authority has no mercy; it uses every means, in order to destroy anyone who wants to stay in front of it. The case with the social scientists, that try to preserve the stability of existing knowledge, is no different. They do everything to preserve the existing, because, if otherwise, they will lose their authority in the field of knowledge. I think Feyerabend is absolutely right in his suggestion that, "*science's social authority ...has now become so overpowering that political interference is necessary to restore a balanced*

---

⁷ Ibid., 6.

⁸ Vine Deloria Jr., *Evolution, Creationism, and Other Modern Myths*, (Colorado: Fulcrum Publishing 2002), 47.

⁹ Editorial, "Teaching Creationism," *Arizona Daily Star*, 14 March 2000. See also James Glanz, "Poll Finds That Support Is Strong for Teaching 2 Origin Theories," *The New York Times*, 11 March 2000).

¹⁰ "Creationism Evolves," *Washington Post*, 8 August 1999, National News section, 22. See also Glanz, "Poll Finds That Support is Strong".

development."¹¹ The concepts, like objectivity, stability, certainty, exactness, facticity have no positive contribution in the process of the development of knowledge, they are tricky inventions of the authorities that guarantee them the role of controllers of knowledge par excellence, so that, they remain in the domain of absolute knowledge. Objectivity, absolute certainty, exactness patriotism, nationalism, national scientific institutions, are the band marks of closed societies. In an open society all these characteristics disappear. We must not forget that, "*Everything we experience as an object invokes a subjective response from us*"¹²

Nature has no dogmas, but mysteries and complicated phenomena open to our understanding of them. There are no natural dogmas. Dogmas are artificial inventions that serve the authorities in their aims of dominating others. They are invented by authorities, because an authority remains an authority, until he convinces the others, about dogmas being, not a dogma but, reality. Our educational systems, press, media, government system most of the times, serve the authorities in this context. Every research activity, every scientific conference, every educational institution, is funded by somebody, be it government or private, with a purpose, and this purpose is not Aristotle's phantasm of "*knowledge for the sake of knowledge*" but "*knowledge for the sake of money*" or, profit in general, which are the necessary requirements for domination. We are all naturally born free. Freedom has to be the basis of every our action. We have to do all what we can in order to protect the safety of our freedom. The condition of not harming others is the building block of the safety of our freedom.

Science is not in the service of knowledge anymore but, like every other human activity in the democratic world, it is in the service of money and profit generating organizations. The main purpose of human being is, as Nietzsche claims, domination; in essence, it's the only way of the birth of an authority. Any view, book or system of education, can easily be transformed into a dogma by the authorities. People do not respect dogmas because they want to, but because they think that they are true. And the authorities are those who use every means, in order to convince people, about the realities of dogmas. They try to preserve dogmas because that is the only way of the legitimization of an authority.

Scientists are aware of evolution's being a myth in essence, because evolution as a process "*is incapable of proof or disproof. Each person therefore can have his or her own personalized belief in evolution.*"¹³ But since myths are the only things scientists possess, and, with which they make great profits from money investors, they will never give up advertising myths as knowledge, just for the sake of their personal interests. Since decades we read in our secondary and University textbooks that man and apes are evolutionary related but, "*We still have no direct*

¹¹ Paul Feyerabend, *Against Method* (New York: Schocken Books, 1975), 216.

¹² Vine Deloria Jr., *Evolution, Creationism, and Other Modern Myths*, op. cit., 25.

¹³ Harold Boohar, *Origins, Icons, and Illusions*, (St. Louis: Warren H. Green, Inc. 1998), 41.

convincing proof that man and apes are related in some specific evolutionary way. As is the custom with scientists, these new creatures are always "cousins," never progenitors. In fact, the chromosome difference between our species and the rest of the primates should have resolved the problem of relationships decades ago. We differ from them in the number of chromosomes and there is no way, under present theories, that we could be genetically related. We simply have a similar body structure."¹⁴ Thus scientists are not, what they say and what we think, they are. They are ready to misuse science in every moment, and do every trick and fraud, for the sake of money. This does not mean there are no exceptions. But, exceptional cases do not break the rules.

The only way of gaining confidence about the truthfulness and usefulness of our ideas and thoughts is the process of contrasting and comparing them with other views. Thus the quality of our every activity depends on the others. Since the possibility of being wrong, or of a better solution, is always present, we are always in the beginning as far as our knowledge of reality is concerned, or, to use Popper's words, we will always remain "now nothings" in this context. If our efforts would be to see that our views are correct and others are wrong than this means we are trying to replace dogmas with another dogma. In these kinds of fights the dogma that has the support of majority always prevails, when this again, gains the support of Government, we all know that Governments always follow the desire of the majority from who they depend, than it becomes a teaching subject in educational institutions. When a subject becomes a necessary teaching subject in educational institutions it means dogma becomes officially established. Officially established dogmas are the most harmful ones for humanity. This is in essence what happened with Darwinian myth of evolution. For more than a century our educational system is transforming Darwinianism into myth, from generation to the next, and every other explanation of our origin, that was in contradiction with Darwinian evolution, had not even minimal chances for survival. *"Witness Rodney LeVake, a biology teacher in Faribault, Minnesota, who wanted to teach "intelligent design"-the theory that because the universe is intelligible, it cannot have occurred by chance-and was forbidden to do so: "They were afraid I'd turn my class into a Sunday school class, but that was never my intention. I just didn't want to teach evolution as a dogmatic fact when there's lot of recent evidence that points to the opposite fact."*¹⁵ If our purpose, in doing science, would be to add one more interpretation to already existing interpretations, then this means, we are on the right track. Because we will never be sure, about the truthfulness of what we say, we just have to play our role, to say. What is the value of our claim, regarding reality, belongs to the others to decide, which means, it will always depend on the interpretations of the coming generations and so on. This is the honorable tradition from Kant to Peirce. Debates of the kinds like, "I am right" and "you are wrong", or "we are

---

¹⁴ Vine Deloria, op. cit., 20.

¹⁵ Deniss Byrne, "Two Views of Same Reality," *Chicago Sun Times*, 18 August 1999.

write” and “you are wrong”, represents in essence, not a scientific debate, but rather a fight between two fanatic persons, or groups, about who will dominate the other, and scientific debates can never be done for domination, this is against the spirit of science itself. Scientific debates, in order to be counted as scientific, must be done for the purpose of learning, which in its essence, contains room for continuous interpretations and, this in essence makes up the unending chain of learning. Necessities and necessary conclusions are the building blocks of irrational and closed societies. As far as rational and open societies are concerned, they always deal with possibilities. And, since possibilities are infinite they are in continuous search for the best possible this is what keeps an open society always in progress. If we define science as different from, continuous search for the best possible solution, than we are in the wrong track.

With centuries scientists are trying to unite all humanity under the umbrella of secularism, and this is, in my opinion the main reason of their emphasis upon Darwinism’s being the only valid worldview of our origin. They did every trick and fraud in order to give scientific value to that theory and, to impose it to the world in general. With this act they have shown that scientists are more eager, for power and authority, than the medieval priests. No dogma can be removed without sacrifices. The sacrifices of today, in order to avoid dogmas, are even more than ever before, and the most important among all, is the process of filling the young brains, in our educational institutions, with, the- so- called, scientific knowledge, contained in school and university text books, which in essence, are copy-pasts of old fashioned material, done by teachers, in order to make material profits from students. They follow dogmatic curricula of our educational systems equal to the Pope’s authority, which is considered the infallible interpretation of the Bible like in the Dark Ages.